

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ПРАВОРОЗУМІННЯ

Національний авіаційний університет
проспект Космонавта Комарова, 1, 03680, Київ, Україна
E-mail: shapenkol@ukr.net

***Мета** статті полягає у здійсненні вивчення сутності інноваційного розвитку суспільства в аспекті його інформатизації і сучасних тенденцій розвитку правової системи України в умовах глобалізації. **Методи дослідження:** методологічну основу дослідження склали загальнонаукові методи пізнання, предметні наукові знання та міждисциплінарний підхід, за допомогою яких проаналізовано основні наукові концепції праворозуміння, з'ясовано їх значення в процесі правового регулювання інноваційно-інформаційних відносин та виявлено об'єктивні закономірності трансформації суспільства. **Результати:** в результаті наукового пошуку визначено зміст інноваційного розвитку суспільства в правовому розумінні та надано характеристику відносинам, пов'язаних з інноваційним розвитком суспільства, як складному та важливому соціальному інституту, що включає в себе різні сфери людської діяльності, інтереси особистості, суспільства і держави, а також має конкретні відкриті правові проблеми, вирішення яких повинне відбуватися шляхом теоретико-правового осмислення закономірностей суспільних змін та модернізації інноваційного законодавства. **Обговорення:** динамічність розвитку суспільних відносин зумовлює потребу подальшого наукового осмислення права як багатогранного і багатоаспектного явища, зверненого до особистості, інтересів та потреб людини, з урахуванням методологічного синтезу різномірних методів наукового пізнання та використання філософських підходів з метою більш повного усвідомлення та інтерпретації правової реальності інноваційного суспільства.*

***Ключові слова:** глобалізація; інноваційний розвиток суспільства; інновації; інформатизація; плюралізм права; праворозуміння.*

Постановка проблеми та її актуальність.

У розвитку сучасного суспільства значне місце займає діяльність, що пов'язана з розробкою і впровадженням новітніх технологій, виробництвом і реалізацією на ринку нових товарів, створених у результаті науково-технічного прогресу. Мова йде про інноваційний розвиток суспільства як системи соціальних зв'язків, яка за допомогою інновацій сприяє підвищенню рівня життя людини і соціуму в цілому, забезпечує конкурентоздатність на ринку та в міждержавних відносинах, підвищує ефективність впроваджуваних реформ в різних сферах суспільного життя. Разом з тим, інноваційний розвиток суспільства є складним та довготривалим процесом, який потребує комплексного регулювання

шляхом поєднання різних соціальних регуляторів та обов'язкової участі держави. В таких умовах головним теоретичним аспектом постає формування та застосування в процесі наукового пізнання нової стратегії вивчення права, що заснована на положеннях основних типів праворозуміння та яка дозволяє обґрунтовувати комплекс сучасних правопізнавальних положень, в основі яких знаходиться ідея про право як про людиновимірний феномен, що становить невід'ємний елемент сучасної соціокультурної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження означеної проблематики неможливе без звернення до наукових напрацювань представників як вітчизняної, так і зарубіжної

соціологічної та філософсько-правової думки. Зокрема, теоретичну основу склали праці Ю. Атаманової, К. Белякова, Б. Бондаренка, Ю. Габермаса, Р. Калюжного, Г. Клімової, О. Колосової, С. Коталейчука, С. Онопрієнка, Ю. Остапенко, Т. Парсонса, Г. Прованшера, А.-М. Слотер, Г. Тойбнера, І. Шопіної та ін. Узагальнені висновки зазначених науковців доводять, що сучасний розвиток теорії методології пізнання права в процесі формування інноваційного суспільства значно випереджає рівень готовності правозастосовної сфери до практичної правової маніпуляції з цими юридичними явищами та, в свою чергу, становлять підґрунтя для пошуку нових шляхів у розвитку механізму правового регулювання суспільних відносин в умовах глобалізації та інформатизації. Використання наукових обґрунтувань вчених, в свою чергу, дозволило проаналізувати основні наукові концепції праворозуміння, з'ясувати їх значення в процесі правового регулювання інноваційно-інформаційних відносин, а також виявити об'єктивні закономірності трансформації українського суспільства в аспекті його інформатизації та сучасних тенденцій розвитку правової системи України.

Виклад основного матеріалу. Розгляд питання інноваційного розвитку суспільства в контексті сучасного праворозуміння являє собою складну та багатоаспектну проблему, вирішення якої неможливе без використання міждисциплінарного підходу в процесі пізнання та осмислення права, а також без врахування впливу суб'єктивних факторів на суспільні явища. Адже основними чинниками, що нині активно впливають на інноваційний розвиток суспільства є інформатизація, яка безпосередньо пов'язана з ідеєю «технологічних інновацій» та характеризується впровадженням комунікацій, необхідних для обміну інформаційними ресурсами зі значною швидкістю і в необмеженому обсязі, а також, глобалізація, яка передбачає взаємопроникнення та взаємодію різних суспільств, держав та недержавних утворень у сферах економіки, політики, культури тощо, а також вироблення загальних стандартів та суперечливий процес локалізації, що неможливий без територіальної і корпоративної концентрації

ресурсів. Водночас, поряд з позитивними тенденціями інформатизація, яка сама по собі являється продуктом інноваційного розвитку, поки що викликає чимало додаткових проблем. Оскільки обмін інформацією у вищезазначених параметрах хоча і дозволяє пришвидшити наукову діяльність та інноваційні процеси, проте не контрольованість інформаційних потоків загрожує безпеці особистості та всьому суспільству. Говорячи ж про глобалізацію, то разом зі сприяттям вона може гальмувати розвиток технологій, породжувати інформаційні та технологічні війни, зростання нерівності між суб'єктами інформаційних відносин, впливати на реформування інноваційної політики. Такі зміни в напрямку розвитку держави і суспільства потребують наукового осмислення теоретичних, нормативних та соціальних чинників трансформації правової дійсності, а також актуалізують необхідність пошуку нових критеріїв здійснення правового регулювання та забезпечення світового правопорядку.

Багато в чому розвиток суспільства в технологічній сфері зумовлений і розвитком суспільної свідомості, зокрема правосвідомості. Іншими словами кажучи, важливим є те, які технології суспільство готове прийняти, які з них суспільством є затребуваними, а проти яких воно виступає. Адже суспільна свідомість – дуже тонка матерія, що відображає не тільки матеріальні, але й духовні потреби суспільства, які, в свою чергу, впливають і на технологічний розвиток. Важливою при цьому є правова комунікація, яку слід розуміти не лише як абстрактний концепт, а і як практичну сферу узгодження взаємодії (через поведінку) людей у юридико-комунікативному суспільстві [1, с. 117]. Розглядаючи інноваційний розвиток суспільства як спосіб функціонування соціальних систем, при якому тенденції впровадження нових ідей, технологій, норм і цінностей в усіх сферах суспільного життя переважають над протилежними тенденціями збереження існуючого стану [2, с. 15-16], можна констатувати, що інноваційна діяльність в масштабах інтересів як окремих індивідів, так і суспільства та держави в цілому слугує вирішенню багаточисленних соціальних, зокрема морально-етичних, про-

блем. Це зумовлено тим, що в інноваційному суспільстві людина являє собою не просто «економічну людину», під якою розуміється комплекс економічних функцій та ролей, які визначають раціональну поведінку людини в економіці індустріального типу, а багатогранну особистість, що виступає в якості вирішального фактора й головного ресурсу суспільства інноваційного типу. І для такого суспільства характерною є здатність кожного індивіда здійснювати взаємообумовлені трансформації в самому собі та світі з метою реалізації поставленої мети шляхом збалансованого поєднання свободи вибору та відповідальності за нього [3, с. 58].

Досліджуючи питання інноваційного розвитку суспільства, особливу увагу слід приділити проблемам правового регулювання суспільних відносин в даній сфері. Оскільки врегулювання таких відносин нині забезпечується за допомогою правових засобів, але в більшості державах вони є недостатніми, хаотичними та непослідовними в правовому регулюванні. Основною прогалиною є відсутність системного підходу до розуміння сутності і структури предмета правового регулювання, загального обсягу організовуваних відносин. Хоча, з урахуванням того, що і в економічній, і в юридичній науковій літературі інноваційна діяльність як поняття зазвичай пов'язане з бізнес-процесами та підприємництвом, цілком логічним та обґрунтованим в якості комплексного об'єкта правового регулювання вбачається саме інноваційний розвиток суспільства, що має ряд ознак:

– є елементом соціального розвитку суспільства, який на сучасному етапі сприймається не лише як частина, а і як важлива сутнісна характеристика суспільного розвитку;

– становить систему суспільних відносин, що пов'язані зі створенням умов, розробкою та практичною реалізацією нових знань, тобто відносин, які виникають з приводу інновацій та з метою створення умов для розробки і практичної реалізації інновацій;

– відображає систему відносин не лише на рівні окремих суб'єктів інноваційної діяльності, але й на рівні всього суспільства, державної політики, адже включає в себе як мікроекономічний, так і макроекономічний рівні;

– має конкретні цілі розвитку певної сфери суспільного життя (підвищення рівня життя населення; забезпечення конкурентоспроможності підприємств на всіх рівнях підприємницької діяльності та конкурентоздатності держави в міжнародних відносинах; вирішення екологічних, демографічних та інших соціальних проблем; сприяння здійснення реформ та державних перетворень тощо).

Зазначені правотворчі проблеми виникають з проблем юриспруденції як науки, і в першу чергу теорії держави і права, оскільки в даний час залишається малодослідженою та неузгаальною вся сукупність суспільних відносин у сфері інноваційного розвитку суспільства: не вироблені їх системні закономірності як предмета правового регулювання; не встановлено співвідношення процесів формування державної інноваційної політики та правового регулювання інноваційних відносин; не визначено єдиний термінологічний апарат, засади та принципи правового регулювання, а також однозначні рекомендації щодо формування нормативно-правової бази. Тобто зміна вектору сучасного розвитку суспільства, що беззаперечно впливає на трансформацію державно-правових інститутів, зумовлює необхідність розгляду цієї категорії в аспекті основних типів праворозуміння, а також її ролі в процесах глобалізації та інформатизації. Оскільки всебічне дослідження та вивчення державно-правових закономірностей, а також визначення взаємовпливу та взаємозалежності пізнання права і інноваційного розвитку суспільства в сучасних умовах є одним із основних завдань вітчизняної юридичної науки.

Нині в дії права проявляється формально-юридичний, механічний характер впливу на суспільство, його соціальні відносини та структури. Право за таких умов зводиться до так званої регламентуючої машини, «штампуючої» одноманітні юридичні форми із вельми різноманітного матеріалу людської поведінки. Як результат, руйнуються історично сформовані типи правової свідомості і праворозуміння [4, с. 48], що зумовлює потребу не лише у вивченні причин правової еволюції, а й в обґрунтуванні права як соціокультурного явища. Адже, погоджуючись із думкою Б. Бондаренка, необхідно за-

значити, що право, маючи суспільний характер, вважається засобом упорядкування суспільних відносин завдяки його застосуванню суддями та службовими особами до конкретних життєвих ситуацій (т. зв. «живе право»), тобто правом визнається його функціонування та безпосередня дія у конкретних суспільних відносинах. Суб'єкти, що здійснюють правозастосування, як, наприклад, судді та адміністратори, визнаються реальними нормотворцями, так як вони відтворюють у своїх актах обов'язкові нормативи, що склалися у сфері суспільного середовища. Мова йде про соціологічний тип праворозуміння, який виходить з того, що право створюється в реальному суспільному житті, його першоосною визнається взаємодія різноманітних соціальних суб'єктів у державно-правовій сфері, яка зумовлює необхідність пристосування права до життєвих потреб конкретних індивідів за допомогою процесу правозастосування [5, с. 96]. Звісно, розуміння права неможливо зводити лише до тлумачення тих норм, які закріплені на папері і до ототожнення його із законодавством, оскільки право вміщує в себе і норми офіційного права, і норми, які виробляються в процесі правозастосування. А тому в умовах формування інформаційного суспільства та його інноваційної складової важливим є пізнання права через призму правотворчої та правозастосовної діяльності, як нерозривних процесів, поєднання яких веде до більш ефективного використання правових засобів у відповідній ситуації та індивідуального підходу до реалізації правових норм для дієвого та збалансованого правового регулювання якісно нових суспільних відносин.

Разом із тим, слід відмітити, що для виходу з кризи права необхідним є застосування культурно-нормативної концепції права, сутність якої зводиться до врахування пріоритетності культурних цінностей, зокрема ідентифікованих цінностей суб'єктів, на основі яких відбувається правовий зв'язок між ними [6, с. 206]. Тобто визначення шляхів розвитку права та вдосконалення механізмів правового регулювання варто починати з вивчення не лише соціальних змін, що відбуваються у суспільстві, а і змісту культури даного суспільства.

Все це свідчить про актуальність дослідження правових закономірностей з позиції інтегративного типу праворозуміння, який у наш час знаходиться на стадії активного формування та практичного розвитку. За своєю сутністю даний тип праворозуміння є комплексним, синтезуючим різні позиції та аспекти інших типів праворозуміння. З огляду на це, слід зазначити, що дослідження правових закономірностей інноваційного розвитку суспільства саме з позиції інтегративного типу праворозуміння буде найбільш ґрунтовним та повним, адже всі аспекти та ознаки державно-правових явищ, взаємодію яких опосередковують правові закономірності, будуть вважатися суттєвими та необхідними. Крім того, в межах такого типу праворозуміння можливий плюралізм розуміння державно-правових категорій та взаємозв'язків між ними, що дозволяє по-різному розглядати державно-правові закономірності, що відображають співвідношення права і закону, та максимально широко розкривати їх сутність. Так як інтегративний тип праворозуміння не є сталим та постійно формується і розширюється, дослідження будь-якого явища державно-правової сфери у його аспекті буде відображати динаміку розвитку розуміння права, що, звісно, є позитивним фактором, адже таке дослідження завжди буде відповідати актуальним суспільним відносинам і буде відображати у собі сучасний рівень розвитку юридичної науки [5, с. 98-99]. Даний підхід до праворозуміння з урахуванням сучасного стану юриспруденції повинен стати одним із основних, оскільки постійний розвиток і видозміна форм суспільної комунікації, що відбуваються нині в умовах інформаційно-глобалістичних перетворень у соціумі, призводять до появи новітніх суспільних відносин, зміни правової свідомості і правової культури та правового виміру в цілому [7, с. 8].

При цьому доцільно наголосити, що з огляду на позиції інтегративного типу праворозуміння, не варто шукати узагальнену форму права, бо право завжди є недосконалим з певної точки зору та вимагає постійних змін. Згідно з теорією Д. Холла, який у свої працях прагне створити єдине уявлення про право шляхом синтезу правових норм, правових процесів і моральних цін-

ностей, можна зробити висновок, що пошуки загального підходу до розуміння права не виправдані і від них необхідно відмовитись. В інтересах юридичної науки і практики, варто віддавати перевагу плюралістичним підходам до розуміння права, вивчати різні визначення права і синтезувати їх в межах єдиного підходу. Існує точка зору, згідно з якою інтегративне визначення права розглядається в літературі як сукупність визнаних у певному суспільстві і забезпечених державно-правовим регулюванням нормативів рівності і справедливості, які регулюють конкуренцію і злагоду різних воель в їх взаємовідносинах одна з одною [8, с. 99-101].

Відповідно, основною функцією права для інноваційного розвитку суспільства є безперервна діяльність щодо формування життєздатних моделей, які регулюють ті чи інші конкретні взаємовідносини між суб'єктами. Це означає, що в епоху розширення інформаційного простору та інноваційного розвитку суспільства пріоритетності у праві набуває процес реалізації норм права. Така правова система складається не із жорстко визначених компонентів, наприклад, таких як система законодавства, її ядром обов'язково стають приватні, тобто несанкціоновані напряду офіційним позитивним правом правові акти, а в якості базової правової реальності виступають правові комунікації [9, с. 117]. А тому, характеризуючи право як феномен, який за своєю суттю є динамічним явищем, а не фіксованою системою, доцільно окремо аналізувати його зміст і форму, що дозволить більш повно зрозуміти зміни, притаманні правовій діяльності інформаційної цивілізації інноваційного типу.

Оскільки в епоху інформаційних технологій та інноваційного розвитку суспільства реальність стає плюралістичною, то, відповідно, відносини в умовах такого суспільства є за своєю природою неоднорідними, комплексними і першопочатково не передбачаючими будь-яких однозначних тривіальних рішень, заснованих на жорстких нормативних актах. У зв'язку з цим ієрархія джерел права може бути представлена як така, в центрі якої знаходяться приватні правові акти, далі йде судова практика (включаючи всі види арбітражних і третейських

судів) і, нарешті, на периферії правової системи розміщується законодавство, що регулює інноваційно-інформаційні відносини. Все це актуалізує одну з парадигм філософсько-антропологічної методології права – ціннісного сприйняття нормативних приписів. Про що свідчить, наприклад, добровільне виконання суб'єктом права взятих на себе зобов'язань на основі відповідності змісту права його уявленням про справедливість, рівність, свободу та інші правові ідеї. А це означає, що на перший план виноситься питання про духовно-моральний зміст права, про включення уявлень про права та обов'язки в культурно-історичний контекст суспільного життя. Саме правове регулювання досягнень наук, що виникають на стику соціально-економічних, гуманітарних знань і знань в галузі точних наук найяскравіше відображають культурно-духовну обумовленість права як самопороджуючої, авто-пойетичної системи, тобто системи здатної до саморефлексії [4, с. 50; 10, с. 727-730]. Адже право не може самоусунутись від значних і тим паче переломних відкриттів в науковій сфері, оскільки це серйозним чином порушить правовий порядок. Але право не в змозі інкорпорувати наукові досягнення як якусь даність, оскільки таке інкорпорування з самого початку не може бути нейтральним. За правом, на відміну від інших соціальних явищ, закріплена функція забезпечення стабільного та справедливого порядку в суспільному житті. Це означає, що право повинне, не втрачаючи своєї автономії, виробити на основі духовно-моральної культури власне відношення до інтелектуального компонента життя сучасного суспільства.

Варто зазначити, що в інформаційному суспільстві першочергове значення починає набувати взаємозв'язок позитивного права, встановленого чи санкціонованого державою, і «м'якого права» чи «рефлексивного права», створюваного учасниками громадянського суспільства [11, с. 98-107]. Оскільки регулювання суспільних відносин в інноваційно-інформаційній сфері здійснюється значною кількістю нормативно-правових актів і чинне законодавство України неспроможне забезпечити повномасштабного регулювання відносин, що

виникають у зв'язку з розробленням, створенням і розповсюдженням інноваційних продуктів та розширенням інформаційного простору. Дана проблема пояснюється наявністю в законодавчому забезпеченні інноваційних та інформаційних суспільних відносин правових норм різної галузевої належності та відповідно відсутністю комплексного нормативно-правового акту з питань здійснення даних видів діяльності. Адже, найбільшої уваги дістали поки що дослідження інновацій у вітчизняній юриспруденції серед представників цивільного та підприємницького права. А от питання публічних галузей права, зокрема стосовно формування державної політики в інноваційній сфері, діяльності інститутів науки та освіти, врегулювання інноваційних відносин неринкового характеру потребують детальної теоретичної розробки. Саме поява «м'якого права» як одного із сучасних способів правового регулювання суспільних відносин, що передбачає існування різноманітних горизонтальних зв'язків і контактів між правовими інфраструктурами, є прогресивним зрушенням на шляху вдосконалення правового забезпечення інноваційного розвитку суспільства. В таких умовах особливістю є множинність та принципова відкритість джерел права. І як новий різновид джерел права у науковій літературі виокремлюються так звані «змішані джерела» (наприклад, модельні правові акти та рекомендації, вироблені авторитетними організаціями), які є одним із найбільш гнучких інструментів, що дозволяють знайти компроміс між державою, з одного боку, та ринком – з іншої [12, с. 503-538]. А отже, використання норм «м'якого права» дозволяє цілком враховувати інтереси та стратегії безпосередніх учасників суспільних правовідносин, виходити за рамки стандартного правового регулювання з метою забезпечення ефективності механізму розподілу відповідальності та упорядкування нових феноменів.

Сучасні інформаційно-глобалізаційні перетворення в соціумі зумовлюють не лише появу нових правових механізмів, а й необхідність зміни парадигми правового мислення та переосмислення теоретичних основ права в цілому. Виявлена неоднозначність ситуації вимагає, по-

перше, теоретичного осмислення причин, які зумовлюють правову трансформацію та зміну суспільного життя; по-друге, виявлення причин правової еволюції та вироблення шляхів поступового розвитку права в контексті багатоаспектності соціокультурної реальності. І лише завдяки всій сукупності концептуальних поглядів на сутність права, форм його вираження, джерел права, взаємозв'язків з державою, причин виникнення, призначення права, що складають зміст праворозуміння, можна пізнати та усвідомити роль права в процесі інноваційного розвитку суспільства.

Першочерговим завданням при цьому залишається узагальнення та проведення системного аналізу інноваційних та інформаційних відносин з метою розробки єдиного понятійного апарату, основ і принципів правового регулювання, рекомендацій щодо вдосконалення чинної та формування нової нормативно-правової бази. Важливим для забезпечення сталого інноваційного розвитку суспільства є вивчення ролі держави як інституту, що здійснює інноваційну політику. Окремо слід сказати і про підвищення взаємодії юриспруденції з іншими гуманітарними науками в галузі дослідження інновацій і, в першу чергу, з економікою. Оскільки право було і залишається головним важелем в регулюванні соціально-економічних процесів і всього суспільного розвитку. І саме інноваційно-інформаційна сфера нині потребує оволодіння вченими-юристами основними поняттями і законами економічної науки, наприклад, вивчення питань правового забезпечення впровадження інновацій на макро- та мікроекономічному рівнях шляхом створення своєрідного поля перетину задля активної взаємодії і взаємопроникнення різних наук, теоретичних концепцій та методів пізнання. Також варто зазначити, що в позитивному праві потрібно закріплювати не лише природний процес стандартизації суспільних правовідносин, у тому числі в інформаційній сфері, які є відбитком соціальних конвенцій чи очікувань, але й механізмами активного сприяння даному процесу. Такий підхід до правового забезпечення інноваційного розвитку суспільства дозволить досягти рівноваги між творчим потенціалом приватних суб'єктів права

і консервативністю законодавства та правосуддя.

Висновки. Проведений аналіз основних аспектів інноваційного розвитку суспільства в умовах глобалізаційних та інформаційних перетворень сьогодення дозволяє визначити інноваційний розвиток суспільства в правовому розумінні як систему суспільних відносин, пов'язаних зі створенням умов, розробкою і комплексною практичною реалізацією в різних сферах людської діяльності нових знань з метою підвищення рівня життя людини та соціуму в цілому, вирішення соціальних проблем, забезпечення конкурентоздатності на ринку та міждержавних відносинах, а також ефективного реформування всіх сфер життєдіяльності суспільства.

Разом із тим, в контексті сучасного праворозуміння слід відмітити і складнощі проблеми інноваційного розвитку суспільства, що пов'язані з дією законів функціонування систем: для свого існування система потребує балансу між двома тенденціями – збереження свого стану і подальшого розвитку. Тобто, мова йде про те, що відносини, пов'язані з інноваційним розвитком суспільства, безперечно є складним та важливим соціальним інститутом, який включає в себе різні сфери людської діяльності, інтереси особистості, суспільства і держави, а також має конкретні відкриті правові проблеми, що з наукової точки зору потребує їх теоретико-правового осмислення та дослідження, а з практичної – модернізації інноваційного законодавства, результатом якої має стати кодифікований акт, який виступав би результатом систематизації законодавства, виявлення та усунення прогалин і суперечностей між положеннями різних правових норм. Комплекс таких заходів сприятиме визначенню системи інноваційних відносин, які входять в предмет правового регулювання, з їх об'єднуючими ознаками, суб'єктами та змістом, з інститутами системи права, які безпосередньо їх регулюють, а також з тими принципами та ідеями, які з точки зору юридичної науки повинні становити основу державної інноваційної політики.

Доцільним в даному випадку є також дослідження сучасної правової дійсності в цілому,

при здійсненні якого необхідно орієнтуватися на методологічний плюралізм, що виникає завдяки визнанню неможливості усвідомити та інтерпретувати правову реальність інноваційного суспільства в межах якогось одного методу. Лише методологічний синтез різнорідних методів дозволяє досліджувати право як багатогранне і багатоаспектне явище, звернене до особистості, інтересів та потреб людини, а також здійснювати розробку теоретичних правових конструкцій з урахуванням нової національної правової ідеології «людиноцентризму», ідеї гуманізації адміністративно-правового регулювання та виконання вимог неухильного дотримання загальних засад справедливості, добросовісності та розумності, що так необхідні для забезпечення оптимального функціонування інноваційного суспільства як нової історичної фази розвитку цивілізації.

Література

1. Provencher G. Droit et communication. Liaisons constatees. Reflexions sur la relation entre la communication et le droit. Bruxelles: E. M. E, 2013. 204 p. <https://doi.org/10.22230/cjc.2017v42n1a3253>
2. Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні: монографія / за ред. Ю. Є. Атаманової, Г. П. Клімової. Харків: Право, 2015. 452 с.
3. Колосова О. Ю. Философская инноватика и субъективность. Философия в современном мире: диалог мировоззрений: в 3 т. Нижний Новгород, 2012. Т. III. С. 57-58.
4. Калюжний Р. А. Праворозуміння та його вплив на трансформацію суспільних відносин в умовах глобалізації. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Сер. Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2018. № 2(47). С. 46-54.
5. Бондаренко Б. Д. Закономірності як предмет загальної теорії права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2018. 236 с.
6. Parsons T. *Essays in Sociological Theory, pure and applied*. Glencoe: Free Press, 1949. 366 p.
7. Беляков К. І. Онопрієнко С. Г., Шопіна І. М. Інформаційна культура в Україні:

правовий вимір. Монографія. Київ : КВІЦ, 2018. 169 с.

8. Коталейчук С. П. Теорія держави і права: навчальний посібник для підготовки до державних іспитів. Київ: КНТ, 2009. 323 с.

9. Habermas J. Reconciliation through the Public Use of Reason: Remarks on John Rawls's Political Liberalism. *Journal of Philosophy*. 1995. Vol. 92. P. 109-131.

<https://doi.org/10.5840/jphil199592335>

10. Teubner G. How the Law thinks: Toward a Constructivist Epistemology of Law. *Law and Society Review*. 1989. Vol. 23. P. 727-757. <https://doi.org/10.2307/3053760>

11. Остапенко Ю. І. М'яке право у регулюванні господарських відносин. *Економічна теорія та право*. 2017. № 1. С. 98-107.

12. Slaughter A.-M. International Law in a World of Liberal States. *European Journal of International Law*. 1995. Vol. 6. P. 503-538. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.ejil.a035934>

References

1. Provencher G. Droit et communication. Liaisons constatees. Relexions sur la relation entre la communication et le droit. Bruxelles: E. M. E, 2013. 204 p.

2. Kontseptualni zasady stanovlennia innovatsiinoho suspilstva v Ukraini: monohrafiia / za red. Yu. Ye. Atamanovoi, H. P. Klimovoi. Kharkiv: Pravo, 2015. 452 s.

3. Kolosova O. Yu. Filosofskaia innovatika i sub'ektivnost'. *Filosofiiia v sovremennom mire*:

dialog mirovozzrenii: v 3 t. Nizhnyii Novhorod, 2012. T. III. S. 57-58.

4. Kaliuzhnyi R. A. Pravorozuminnia ta yoho vplyv na transformatsiiu suspilnykh vidnosyn v umovakh hlobalizatsii. *Naukovi pratsi Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Ser. Yurydychnyi visnyk «Povitriane i kosmichne pravo»*. 2018. № 2(47). S. 46-54.

5. Bondarenko B. D. Zakonomirnosti yak predmet zahalnoi teorii prava: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.01 / Kyivsk. nats. un-t imeni Tarasa Shevchenka, Kyiv, 2018. 236 s.

6. Parsons T. *Essays in Sociological Theory, pure and applied*. Glencoe: Free Press, 1949. 366 p.

7. Bieliakov K. I. Onoprienko S. H., Shopina I. M. *Informatsiina kultura v Ukraini: pravovyi vymir. Monohrafiia*. Kyiv: KVITs, 2018. 169 s.

8. Kotaleichuk S. P. Teoriia derzhavy i prava: navchalnyi posibnyk dlia pidhotovky do derzhavnykh ispytiv. Kyiv: KNT, 2009. 323 s.

9. Habermas J. Reconciliation through the Public Use of Reason: Remarks on John Rawlss Political Liberalism. *Journal of Philosophy*. 1995. Vol. 92. P. 109-131.

10. Teubner G. How the Law thinks: Toward a Constructivist Epistemology of Law. *Law and Society Review*. 1989. Vol. 23. P. 727-757.

11. Ostapenko Yu. I. Miake pravo u rehuliuvanii hospodarskykh vidnosyn. *Ekonomichna teoriia ta pravo*. 2017. № 1. S. 98-107.

12. Slaughter A.-M. International Law in a World of Liberal States. *European Journal of International Law*. 1995. Vol. 6. P. 503-538.

ESSENCE AND CONTENT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SOCIETY WITHIN THE CONTEXT OF MODERN LEGAL CONSCIOUSNESS

National Aviation University
Kosmonavta Komarova Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine
E-mail: shapenkol@ukr.net

Purpose: the purpose of the article is to study the essence of innovative development of society in the aspect of its informatization and modern tendencies of development of the legal system of Ukraine under the conditions of globalization. **Methods:** the methodological basis of the research consists of the general scientific methods of cognition, subject scientific knowledge and interdisciplinary approach, which helped to analyze the basic scientific concepts of legal consciousness, clarify their importance in the process of legal regulation of innovation and information relations and reveal objective patterns of society transformation. **Results:** the scientific study identified the content of the innovative development of society in the legal consciousness and characterized the relations connected to the innovative development of society as a complex and important social institution, which includes different spheres of human activity, interests of an individual, society and the state, as well as has specific open legal problems, the solution of which must occur through theoretical and legal understanding of the consistent patterns of social change and modernization of innovative legislation. **Discussion:** the dynamics of the development of social relations necessitates the further scientific understanding of law as a multifaceted and multidimensional phenomenon, addressed to an individual, interests and needs of a person, taking into account the methodological synthesis of various methods of scientific cognition and the use of philosophical approaches in order to better understand and interpret the legal reality of innovative society.

Keywords: globalization; innovative development of society; innovations; informatization; pluralism of law; legal consciousness.